

Pravda v demokracii / Demokracie a pravda

Zítřejší jedu s řadou přátel do Berlína na konferenci, kterou pořádá Evangelická akademie Berlin-Brandenburg spolu s Evang. akademií Sachsen-Anhalt a s Nadací Friedricha Eberta – hlavní téma je: „Kolik pravdy potřebuje demokracie?“ (Wieviel Wahrheit braucht die Demokratie?). Už samo téma v sobě obsahuje vnitřní napětí: pravda je přece něco, co samo chce vládnout a co má vposledu za každou cenu vládnout. Jak je tedy možno mluvit o tom, že má vládnout lid? Nestojí demokracie a „alethokracie“ v nepřekonatelném rozporu? Pravda tu stojí vlastně na straně „pravé skutečnosti“, zatímco lid je jenom pouhopouhá „danost“, „daná skutečnost“. Záleží ovšem na tom, co chápeme „demokracií“. Je-li demokracie redukována na volební systém, v němž platí rovnost hlasů a vítězí většina, pak se musí zdát, že demokratičnost nemá s pravdou nic společného. Přinejmenším je zcela zřejmé, že hlasováním nelze dospět k pravdě, zejména pak nelze o pravdě hlasováním rozhodovat.

Masaryk říkal kdysi, že demokracie je diskuse. To už je lepší, neboť diskuse je možná jen tam, kde neplatí hlasování a kde nemá každý stejný hlas. V diskusi – a lépe by snad bylo říkat: v rozhovoru – může mít jeden pravdu proti většině. Víme dokonce, že jeden člověk nebo docela malá skupinka lidí mohou mít pravdu i proti všem. Víme však také, že někdy se obklopí jeden takovou mocí, že rozhoduje vposledu sám proti všem. Tak tomu kdysi bývalo v absolutních monarchiích. Nemusí to být tak špatné tam, kde monarcha je osvícený. Ovšem osvícení monarchové jsou velkou výjimkou, tak velkou, že by bylo nejlépe je dobře vybírat. Ale kdo by je měl vybírat? A jsme zpět u voleb jako formy selekce. A protože ani nejlepší selekce není uchráněna omylů a někdy i tragických chyb, je třeba volby čas od času opakovat a i nejosvícenější vladaře hned v průběhu jejich vladaření dobře kontrolovat, což znamená: zvolit hned i ty, kdo je kontrolovat budou. Ti pak vlastně také vládnou, spoluvládnou.

Zkušenosti nás už mnohokrát poučily, že moc korumpuje. Proto není dobré svěřovat moc nadlouho do rukou jedné osoby nebo jedné skupiny osob. Zároveň by však bylo dobré z toho vyvodit nějaké pozitivní, konstruktivní a praktické poučení. Je třeba politiky vychovávat, aby vůči korumpovanosti mocí byli stále odolnější. To je možné nepochybně zejména tak, že jim postupně svěřujeme jen trochu a pak zase trochu víc moci – což funguje za předpokladu, že společnost je v tomto ohledu natolik stabilizovaná, že se už na nižších úrovních pozná, zda je možno někomu svěřovat stále víc moci, anebo zda je spíše zapotřebí s tím už přestat.

(Praha, 980108-1.)